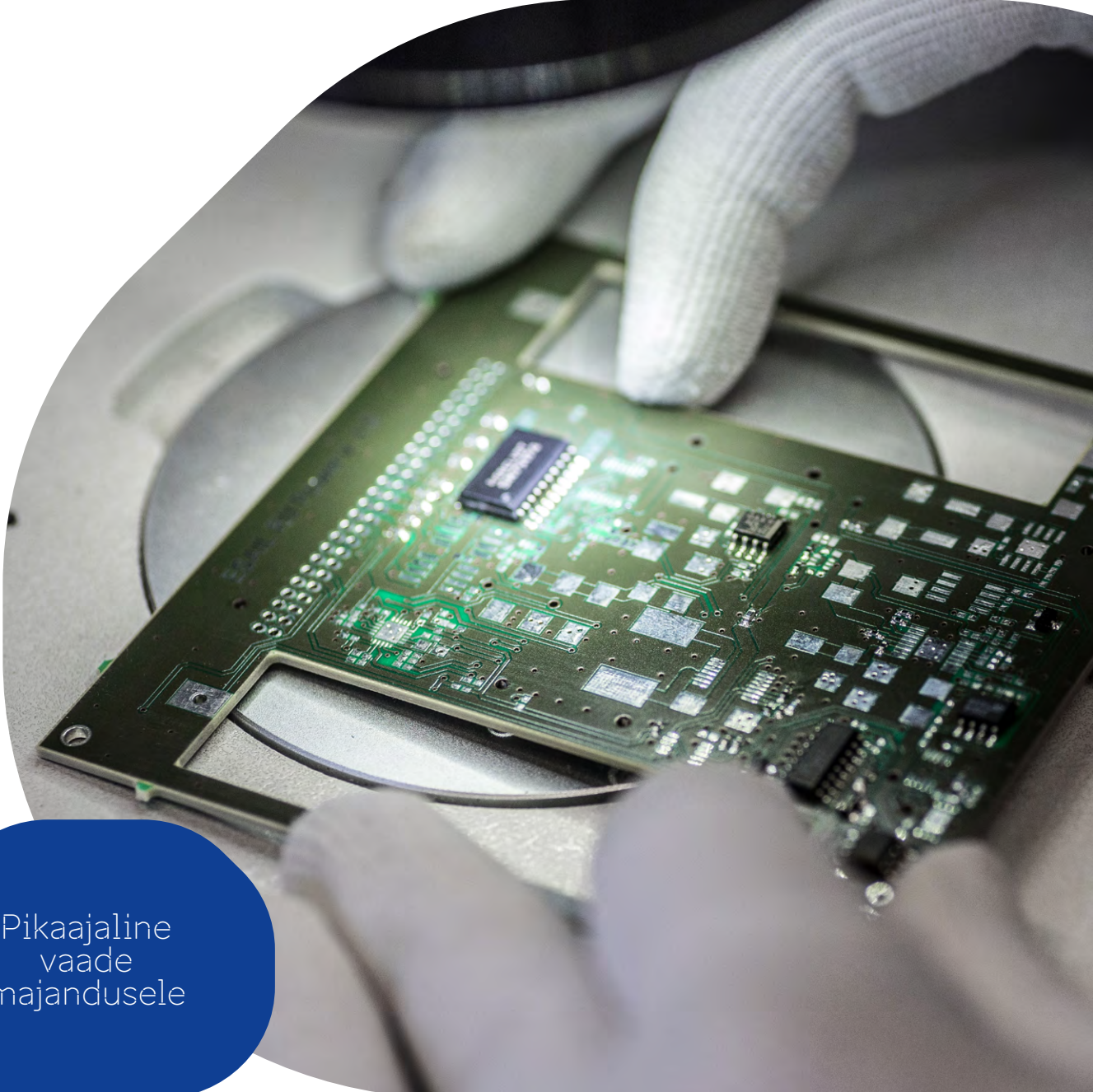

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

Majanduspoliitika plaan

Pikaajaline
vaade
majandusele

Sisukord

Eessõna	3
Sissejuhatus	4
Missioon	4
Visioon	4
Majanduspoliitika põhimõtted	5
Tugev ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond	7
1. Õigusruum on selge ja ettenähtav	7
2. Ebavajalikule bürokraatiale ei ole ruumi	10
3. Tööjõu- ja hariduspoliitika toetab ettevõtlust	13
4. Eesti on ekspordi kasvulava	17
5. Eesti on investeringute tõmbekeskus	20
Uuendusmeelne ja teadmispõhine majandus	23
6. Teadmised ja tehnoloogia loovad majandusele lisandväärtuse	23
7. Riigi riskijulgus ja investeringud toetavad ettevõtete ambitsiooni	27
Vastutustundlik majandus	30
8. Ressursid on kättesaadaval ja taristu on tipptasemel	30
9. Lihtne on olla vastutustundlik ettevõtja	34
Lõppmärkused	37
Lisa 1	38

Eessõna

Eesti majanduspoliitika põhimõtted on teetähis kaks korda jõukamasse 2035. aastasse. Tulevikku, kus meie majandus paistab maailmas silma tarkade ja nutikate lahendustega, uute ja roheliste tehnoloogiatega. Tulevikku, kus Eesti on üks maailma parimaid riike, kus olla ettevõtja. Tulevikku, kus edukas majandus kannab ühiskonna ootusi.

Majanduse areng on jõudnud järgmisesse etappi, milles Eesti ei arene enam piirkonna jõukamate naabrite tuules, vaid nendega võrdsel järjel. Sellega on minevikku jäänud ka mitmed senised konkurentsieelised, mille mõju on võimendanud viimaste aastate tormilised sündmused maailmas. Kui vanaviisi enam ei saa, ei tohi jääda paigale, vaid tuleb leida uus tee ja liikuda edasi.

Seda enam on vaja pöörata pilk tulevikku ja luua võimalused targale ja suuremat väärtust loovale majandusele. Nii nagu iga riie pole puri, ei ole ka majanduses ühte lihtsa kõlaga tõuget sellele hoo andmiseks. Majanduspoliitika põhimõtete all on sõnastatud laia haardega ja ambitsioonikad lahendused, mis annavad tervikuna piisava jõu

Eesti majandusele ja ettevõtjatele muutunud keskkonnas kasvada ja haarata uutest võimalustest.

Majanduspoliitika põhimõtete ja nendes pakutavate lahenduste eesmärk on luua majanduskeskkond, kus on lihtne ja hea olla ettevõtja ning anda jõudu uutele ja arenevatele valdkondadele – Eesti tuleviku majanduse kasvumootoritele. Selleks kõigeks on vaja vähem kammitsaid ebavajalike regulatsioonide ja bürokraatia näol ning rohkem haritud ja kvalifitseeritud tööjõudu, ekspordi, investeringuid, teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni, ligipääsu ressurssidele ja kapitalile ning rohelist ja mitmekesist majanduskeskkonda.

Eesti võib küll olla mõõtnemelt väike, kuid kokku kõlame nagu laulukaare all, erakordselt suurelt. Koos me teeme ära. Ühtsus Ukraina toetamises, kaitsepoliitikas, e-riigi ja digitaalse majanduse ehitamises ja muuski on Eestile toonud edu. Järgmine Eesti edu on majandus, milleni viib koostöö, selle olulisuse üksmeelne väärtustamine ja ühine pingutus parema tuleviku nimel.

Tiit Riisalo

Majandus- ja infotehnoloogia minister

Sissejuhatus

Eesti on jõudnud rikaste riikide jalamile, maailma kõige jõukama veerandi hulka. Sisekogutoodangu arvestuses elaniku kohta on Eesti selliste riikide nagu Saudi-Araabia, Hispaania, Korea ja Jaapani kannul¹. 2024. aasta alguseks ei ole Eesti enam odava tööjõu ega toormega maa. Senised konkurentsieelised on ammendunud.

Majanduse edasiseks arenguks tuleb avalikul ja erasektoril oma tegevused ümber hinnata ja võtta senisest jõulisem suund uutele konkurentsieelistele. Rõhk tuleb panna ettevõtluskeskkonna stabiilsusele, läbipaistvale ja tõhusale õiguskeskkonnale ning kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavusele.

Eesti majanduse alustala ja konkurentsieelis on tugev ettevõtja, kelle käekäigust sõltub ka majanduse käekäik. Ettevõtte saab sirguda ja majandust kasvatada, kui tal on piisavalt ruumi, vabadust ja võimalusi tegutseda.

Käesolev majanduspoliitika plaan sõnastab majanduspoliitika põhimõtted ja avab nende sisu. See on valitsusasutuste ülene põhimõtete kogum, vormilt „muu strateegiline dokument“, mille täitmiseks tuleb koostööd teha kogu avalikul sektoril. Siin esitletud põhimõtted on kooskõlas ja lähtuvad Eesti 2035 strateegiast² ja TAIE arengukavast³. Käesolevaga on taaskaardistatud ettevõtjate praktilised ootused, et viia Eesti ettevõtluskeskkond, majanduse tootlikkus, tehnoloogia areng ning eksport uuele tasemele.

Süsteemne lähenemine Eesti konkurentsieelistele loob 2035. aastaks tugeva, uuendusliku ja vastutustundliku majanduskeskkonna ning kahekordistab Eesti SKT-d.

Majandusplaani elluviimine toimub iga-aastase tegevuskava elluviimise kaudu. Tegevusi ja nende elluviimist seirab majanduse elavdamise valitsuskomisjon, ettevõtluskeskkonna töörühm ja ettevõtjate nõukoda.

Missioon

Oma igapäevategevustega loome Eestis konkurentsivõimelist ettevõtluskeskkonda ja majanduspoliitikat. Siin on viljakas pinnas globaalselt konkurentsivõimeliste ettevõtete sünniks ja kasvuks. Ettevõtted tahavad siin olla, siin kasvada ja siit eksportida, maailma vallutada.

Visioon

Eesti riigi rikkus on meie ettevõtlikkus. Kahekordistame Eesti majanduse aastaks 2035.

1 IMF World Economic Outlook 2023 oktoober. www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/LUX/CZE?year=2023
2 Eesti 2035 strateegia: valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia
3 Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse arengukava 2021–2035: taie.ee

Majanduspoliitika põhimõtted

Eesti 2035 on seadnud sihiks **tugeva, uuendusliku ja vastutustundliku majanduskeskkonna loomise**. Sihi elluviimiseks on üheksa majanduspoliitika põhimõtet:

1. õigusruum on selge ja ettenähtav;
2. ebavajalikule bürokraatialle ei ole ruumi;
3. tööjõu- ja hariduspoliitika toetab ettevõtlust;
4. Eesti on ekspordi kasvulava;
5. Eesti on investeringute tõmbekeskus;
6. teadmised ja tehnoloogia loovad majandusele lisandväärtuse;
7. riigi riskijulgus ja investeringud toetavad ettevõtete ambitsiooni;
8. ressursid on kättesaadavad ja taristu on tipptasemel;
9. lihtne on olla vastutustundlik ettevõtja.

Millest sõltub riigi **majanduspoliitika**:

- + ettevõtluspoliitika
- + maksupoliitika
- + rahanduspoliitika
- + energiapoliitika
- + kliimapoliitika
- + välispoliitika
- + haridus- ja teaduspoliitika
- + sotsiaalpoliitika
- + tööjõupoliitika
- + õiguskeskkond
- + julgeolekupoliitika
- + regionaalpoliitika

Majandus- ja kommunikatsiooniministerium vastutab ettevõtluspoliitika ja tööjõupoliitika eest. Konkurentsivõimelise majanduskeskkonna loomiseks peame võtma kaasvastutaja rolli ka teistes valdkondades. Majanduspoliitika saab Eesti 2035 eesmärkide najal jagada kolmeks: esiteks, kuidas loome tugeva ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise ettevõtluskeskkonna; teiseks, mida teha, et meil oleks uuendusmeelne ja teadmispõhine majandus; kolmandaks, kuidas edendada vastutustundlikku majandust.

Peamised mõõdikud Eesti majanduse konkurentsivõime hindamiseks

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
Eesti SKP	37,7 mld € 2023. a	75 mld €	2035	Majanduse kahekordistamine tähendab, et Eesti majandus peab nominaalselt aastas kasvama 6%.
Nominaalne tööjõu- tootlikkus	80,8% 2022. a	110% EL-27 keskmisest	2035	Tootlikkus suhtena EL keskmisest hõivatu kohta näitab SKP-d töötaja kohta võrdluses Euroopa Liidu keskmisega (TAIE ja Eesti 2035 mõõdik).
Eesti positsioon IMD World Competitive- ness Index'i järgi	2023. a üldarvestuses 26. kohal, EL-is 11. kohal	Eesmärk globaalselt 10. koht	2035	Rahvusvaheliselt hinnatud IMD reiting näitab, kuidas riigid loovad ja hoiavad konkurentsivõimelist majanduskeskkonda.

Tugev ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond

„Iga uue regulatsiooni juures peaks valitsus küsima, kas see tõstab meie konkurentsivõimet ja soodustab ekspordi või kahjustab seda.”

AIN HANSCHMIDT

1. Õigusruum on selge ja ettenähtav

Eesti konkurentsivõime üks tugevusi on olnud lihtne ja selge õigusruum, mis koosloomes EL-i õigusaktidega on täna aga selgelt keerulisemaks muutunud. Ettevõtjad vajavad stabiilsust ja investeerimiskindlust, mis tähendab, et seadusemuudatused peavad olema mõistliku reageerimisajaga. Regulatsioonide ja maksupoliitiliste otsustega peavad kaasas käima adekvaatsed mõjuanalüüsid. Mõjude hindamine peab ka päriselt ettevõtjale kirjeldama, kui palju muudatused neile maksma lähevad ning peab olema selgelt mõistetav, milline on regulatsiooni tegelik mõju ettevõtlusele ja ettevõtete rahvusvahelisele konkurentsivõimele. Vohavat õigusloomet ehk regulatsioonide hulka ja mahtu tuleb piirata – kui sama asja reguleerida, siis vaid ühe korra, mitte mitme erineva seadusega. Ettevõtjate ootus on, et kiirelt muutavas

õigusruumis saabuks rahunemine ja et neid kaasataks seaduse kujundamisel mõistlikult, mitte kiirustades ja materjali mahuga üle koormates. Eesti peab seisma ettevõtete huvide eest ka rahvusvahelisel areenil, sh ka Euroopa Liidu õigusloomes⁴, ning hoolitsema selle eest, et EL-i õiguse üle võtmisel ei sea me oma ettevõtetele rohkem nõudeid kui ette nähtud EL-i regulatsioonis. Õigusloomes arvestab Eesti riik mh digitööriistade ja digilahenduste võimalustega.

Toetustega, kus jõuliselt sekkutakse konkurentsi (erinevad avaliku sektori toetusmeetmed), on vaja koostada pidevat enesekriitilist analüüsi, et välja selgitada, kas toetus(ed) on täitnud eesmärgi ja edendanud majandust. Toetusmeetmete tagasinõuded ei saa tulla maksumaksja arvelt

4 „Prantsuse tööandjate andmetel on Euroopa seadusandja aastatel 2017–2022 võtnud vastu 850 uut ettevõtjatele suunatud kohustust, mis sisalduvad 36 direktiivis ja 80 määruses (5422 lehekülge õigusakte). See teeb keskmiselt ühes kuus 12 uut kohustust (73 lehekülge õigusakte) ettevõtjatele. Lisame siia juurde veel siseriiklikud ja kohalikud regulatsioonid. See on epideemia, mis lämmatab kogu regiooni ettevõtlust.” www.aripaev.ee/arvamused/2023/10/26/arto-aas-valitsus-unustab-tahtsaima-eesmargi?utm_campaign=aripaevarvamus%2Bbuudiskiri%2B2810&utm_medium=email&utm_source=sendsmaily

Õigusruumi lihtsust ja selgust toetavad tegevused

1. Väiksem halduskoormus

- 1.1. **Reguleeri vaid korra.** Vältimaks üleregulatsiooni ja kõrget halduskoormust nii era- kui avalikule sektorile, peab iga uus regulatsioon olema tehnoloogianeutraalne, arvestama pikaajalise vaatega ja võimalusel siduma olemasolev õigus üheks tervikuks. Vältime sama valdkonna ja temaatika ülereguleerimist korduvate õigusaktidega.
- 1.2. **Halduskoormuse hindamine ja piiramine.** Õigusloomes halduskoormuse arvestamine, sellele mõistliku piiri seadmine, olemasolevate andmete ja aruandlusinfo taaskasutamine. Teatava regulaarsusega olemasolevate regulatsioonide aja- ja asjakohasuse hindamine ning ajale jalgu jäänud regulatsiooni kaotamine.

2. Ettevõtjatega arvestav õigusloome

- 2.1. **Mõistlik reageerimisaeg seaduseelnõudele ja algatustele.** Kinni pidada juba õigusloome heas tavas kokku lepitust.
- 2.2. **Mõistlik aeg** muudatustega kohanemiseks. Õigusaktide muudatustele võimalikult pikk ette-teatamisaeg, et ettevõtetal oleks aega muudatustega kohaneda. See tähendab, et õigusakti või selle muudatuse vastuvõtmise ja jõustumise vahele peab jääma mõistlik aeg.
- 2.3. **Riik ei sekku regulatsiooniga ettevõtetevahelistesse suhetesse**, kui selleks puudub mõjuv põhjus või sellel ei ole ettevõtete laiapõhjalist toetust.
- 2.4. **Euroopa Liidu õigusloomes** peab Eesti seisma Eesti ettevõtluskeskkonna eest.
- 2.5. **Kolmandate osapoolte kaasamine.** Ettevõtlusvaldkonda puudutavate regulatsioonide väljatöötamisel kaasatakse võimalikult varakult ettevõtjate esindusorganisatsioone.
- 2.6. **Põhjalik ja adekvaatne mõjude hindamine.** Iga õigusaktiga käib kaasas objektiivne ettevõtlusele avalduvate mõjude hindamine, sh mõju innovatsioonile ja majandusarengule. Ettevõtjatele ja erialaliitudele avalduvate kohustuste mõjud peavad regulatsiooni väljatöötamisel olema kolmandaid osapooli kaasates objektiivselt ja põhjalikult hinnatud.
- 2.7. **Andmepõhine mõjude hindamine**, mis kujuneb õigusloomes üldiseks normiks ja kohustuseks.
- 2.8. **Konkurentsivõime võrdlus regioonis.** Suurema mõjuga eelnõude korral võrrelda Eesti majanduse konkurentsivõime positsiooni naaber- ja konkurentriikidega.

3. Parem kaasamiskeskond

Efektiivsem ja ettevõtjaga arvestav kaasamine, mis kasutab uusi tehnoloogiaid, väldib halduskoormuse kasvu ning on sihistatud.

- 3.1. **Kaasamise viimine avatud ja nutikale kaasamisplatvormile.** Eelnõude infosüsteemi kaasajastamine või kaasamisfunktsiooni loomine ettevõtja sündmusteenuste juurde.

4. Stabiilne ja konkurentsivõimeline maksukeskkond

- 4.1. Maksupoliitika peab olema ettenähtav, et anda ettevõtetele investeerimiskindlust.
- 4.2. Regioonis konkurentsivõimelised maksumäärad. Maksupoliitika pikaajaline stabiilsus ja maksukoormuse hoidmine alla 34% SKP-st.
- 4.3. Majanduslanguse tingimustes vältida laiaulatuslikku või olulist maksukoormuse tõusu.
- 4.4. Lihtne maksusüsteem nii maksumaksjale kui ka -kogujale.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
Eesti positsioon Business Ready (B-Ready) indeksis ja võrdlus naaber- ja konkurentriikidega				B-Ready indeks hakkab olema Maailmapanga globaalne ettevõtluskeskkonna indeks. Algtase tuleb 2024 kevadel.
International Tax Competitiveness Index Ranking	1. koht 2023	1. koht	2035	Allikas: taxfoundation.org/research/all/global/2023-international-tax-competitiveness-index/

Seos teiste poliitikatega: õiguspoliitika.

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid:

hea õigusloome ja normitehnika eeskiri; õigusloomepoliitika põhialused aastani 2030; personaalse riigi valge raamat; kaasamise hea tava; halduskoormuse juhend.

„Bürokraatia kasvab mühinal ning käib pidev võitlus selle vahel, kuhu, mida ja kui palju raporteerida ning mil moel tagada, et andmekaitse põhimõtted sealjuures täidetud saavad. Kõik selline ülereguleerimine mitte ainult ei pidurda edasiminekut, vaid halvemal juhul keerab suuna tagasi — edasimineku asemel kulutame aega kinnitamiste ja kooskõlastustega, lubade küsimise ja aruandluse vorpimisega.“

KAI REALO

2. Ebavajalikule bürokraatiale ei ole ruumi

Bürokraatia on koormav inimesele, ettevõttele ja riigile. See on aja-, energia- ja rahakulu. Et olla maailma kõige efektiivsema avaliku sektoriga riik, peame lähtuma põhimõttest, et riigi teenused peavad olema põhjendatud, arusaadavad, läbipaistvad, ajakohased, kättesaadavad, vajaduspõhised ja kasutajakesksed. Eestis on ettevõtjatele enam kui 400 erinevat kohustuslikku aruannet.⁵ Aruandlus ja sellele kulutatud aeg peab vähenema. Asutused peavad küsima ettevõtjatelt andmeid nii vähe kui võimalik ja nii palju kui põhjendatult vaja. Ettevõtja peab saama sisestada masinloetavad tehinguandmed üks kord oma tarkvarasse ning täidab oma aruandluskohustust automaatselt. Samu andmeid küsitakse ettevõtjalt ainult üks kord ning jagatakse

se jälitatavalt asutuste vahel registriandmetena vastavalt õiguslikule alusele. Andmepõhiste otsuste tegemiseks ja väärtuspõhiseks riigijuhtimiseks kasutatakse kvaliteetsete andmete baasilt treenitud masinõppe tehnoloogiaid ning luuakse ettevõtjale lisandväärtust loovaid teenuseid ja tööriistu. Personaalse riigi läbiv põhimõte on, et inimese ja ettevõtja jaoks peab olema riigi teenuste kasutamine nii mugav kui võimalik ja vajadusel toimima reaalselt. Kõik riigi teenused peaksid olema sama mugavad kui tuludeklaratsiooni täitmine. See loob võrdsemad võimalusi ettevõtluses, kuivõrd info otsimise oskus ja teadlikkus omavad väiksemat rolli ja ei ole peidetud bürokraatiaseina taha.

5 realtimeeconomy.ee/andmepohine-aruanne

Bürokraatia vähendamist toetavad tegevused

1. Lihtne ja kaasaegne aruandlus

- 1.1. Aruandluse standardiseerimine ja vähendamine.** Raportipõhise aruandluse kaasajastamine andmepõhiseks, riigiasutuste ühtne aruandlussüsteem. Standardiseerimisele eelneb põhjalik hinnang andmevajadusele, mis lähtub põhimõttest, et andmeid küsitakse nii vähe kui võimalik ja ainult nii palju kui põhjendatult vaja.
- 1.2. Andmeid küsime vaid korra (*once-only*).** Süsteemne andmekorraldust puudutava õigusruumi muutmine ja rakendamine kõigis avaliku sektori organisatsioonides, mis annab aluse andmetega seotud tegevuste ellu viimiseks, automatiseerimiseks ja andmete taaskasutuse toetamiseks.
- 1.3. Andmepõhine aruandlus.** Ettevõtjatele seatud aruandluskoormus väheneb üleminekuga andmepõhisele standardiseeritud aruandlusele. Riigi tugi ettevõtjatele üleminekul andmepõhisele aruandlusele ja erasektoris kiirema ülemineku toetamine.
- 1.4. E-arvete kasv tehingutes.** Kõikidel äriregistris e-arve vastuvõtjana märkinud ettevõtjatel on õigus nõuda oma partneritelt e-arvet.
- 1.5. Andmepõhised tööriistad.** Riigi kogutud andmete kasutamine ettevõtjatele avaliku kasutusega e-tööriistade loomiseks. Näiteks [KYC mikroteenus](#), [kestlikkuse tööriist](#), [elujõulisuse tööriist](#).

2. Kiire ja läbipaistev menetlus

- 2.1. Loamenetluse etappide ümberhindamine.** Asutusteülene andmepõhise aruandluse juhtrühm hindab regulatiivsete ja mitteregulatiivsete loamenetluse etappide vajalikkust ja võimalusi nende kiiremaks ja paralleelseks tegemiseks.
- 2.2. Lihtsam lubade ja kooskõlastuste protsess.** Kiirem loamenetlus ehk investeringute roheline koridor. Fookus paralleelmenetlustel, sh menetluste ühildamisel ja eri liiki planeeringute menetlemisel, keskkonnamõju hindamisel, maatoimingute teostamisel, asjakohaste lubade väljastamisel ja digitaalsetel ehk andmepõhistel kontrollidel.

3. Kvaliteetsed ja personaliseeritud teenused

Riigi ja EL-i piiriülesed teenused on saadavad ühest aknast.

- 3.1.** Riik ei paku erasektoriga konkureerivaid teenuseid, kus see ei ole strateegiliselt oluline või ei esine turutõrget.
- 3.2. Ühtne digivärv.** Ettevõtjale mõeldud avalikud teenused ehk ärisündmusteenused (toetusmeetmed jm võimalused) on proaktiivselt pakutavad ning tahteavaldusel käivituvad ühes ettevõtja digivärava kanalis.
- 3.3. Euroopa Liidu ühtne digivärv (SDG)** võimaldab tõendivahetust (andmed ja dokumendid) piiriüleselt, veebipõhiselt ja ühekordse küsimise põhimõtte alusel.
- 3.4. Kasutajakesksed menetlusprotsessid**, kus dubleerivad ülesanded ja protsessid on automatiseeritud ning ühendatud valitsusalade üleselt.

Möödikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
Aruandluskoormus	421 aruannet 2021. aastal, ca 60 000 andmevälja	25% vähenemine	Aastaks 2035	Riigile esitatavate aruannete ja andmeväljade arvu vähenemise ning aruannete kokkupanemiseks ja esitamiseks kulunud aja vähenemise koondhinnang
E-arveid vastu võtvate ettevõtete osakaal majanduslikult aktiivsete ettevõtete hulgas	10%	90%	2035	Möödetakse Äriregistris registreeritud ettevõtteid, kellel on märke e-arvete vastuvõtmise kohta
Avalike teenustega rahulolu ettevõtjate seas	47% (2019)	>90%	2035	Digiühiskonna arengukava möödik

Seos teiste poliitikatega:

digipoliitika,
õiguskeskkond,
ettevõtluspoliitika,
rahanduspoliitika,
maksupoliitika.

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid:

Eesti 2035; TAIE; digiühiskonna arengukava (edaspidi: DÜAK); reaalajamajanduse visioon 2027 (valmimisel); tulevikukindlad digiriigi platvormid – andmevahetuse visioon 2023–2026; personaalriigi valge raamat.

„Kui siin on vajalike oskustega töötajatest puudus, siis ikka on maailmas paiku, kus seda puudust pole. Kui ettevõtjal pole vajalike oskustega töötajaid, siis ta lahkub.”

OTTO PUKK

3. Tööjõu- ja hariduspoliitika toetab ettevõtlust

Järgmise kümne aasta prognoositud tööjõuvajadus on Eestis suurem, kui tööturule sisenev põlvkond suudab ära katta.⁶ Kõige suurem puudus on kõrgharidusega tippspetsialistidest; eeldatav uue tööjõu vajadus turul on ligi 50% rohkem kui pakkumus kõrgharidusõppes.⁷ Lisaks võib OSKA prognoosi kohaselt paljudes valdkondades ligi kolmandik tööjõust järgmise kümne aasta jooksul pensionile jääda ja väheneva rahvastikuga riigis ei suuda loomulik iive seda tühimikku nii kiirelt täita. Tööjõupuudusel on otsene mõju Eesti majandusele. Töötlev tööstus, Eesti ekspordi eestvedaja, seisab silmitsi inseneride kriisiga. Ülikoolilõpetajad katavad vaid kolmandiku tuleviku tööjõu vajadusest.⁸ Tehisintellekti rakendamise perspektiivi mõjutab andmeteadeuste ja andmespetsialistide nappus. Samas kaotab tööturg töökäsi sageli ebatervisliku eluviisi tulemusena krooniliste haiguste tõttu.

Kiire lahendus on korrastada tööjõuturгу. Töötute täiendaja ümberõpet juba tehakse efektiivsemaks läbi uue, 2024–2029 tööhõiveprogrammi. Paralleelselt korrastatakse töötuhüvitisi, et töö kaotanud inimene jõuaks kiiremini tööjõuturule tagasi. Viimastel aastatel on oluliselt leevendatud ka välisspetsialistide, IKT töötajate ja iduettevõtte töötajate Eestis tööle asumise tingimusi, loodud mitmeid kvoodierandeid ning parandatud välislastide ja välisstudengite võimalusi Eestisse elama ja tööle jääda. Näiteks on iduettevõtete kvoodierand võimaldanud palgata umbes

5000 kõrgelt haritud ja kõrgepalgalist tehnoloogiasektori töötajat tööjõupuuduse leevendamiseks. Nendest lahendustest siiski ei piisa. Esiteks vajab Eesti haridus remonti, et majandusse panustaks rohkem insenere ja oskustööjõudu. Lisaks on tööturul palju mitteaktiivseid inimesi (2023. a IV kvartal oli 15–74-aastaseid mitteaktiivseid 264 000) ning ebasoodsamas olukorras tervisepiirangutega inimesed, erivajadustega inimesed, samuti noored, vanemaealised ja muust rahvusest inimesed. Riigi dokumentides, nagu Hariduse arengukava 2021–2035 ja Tööstus 2035, on eesmärk siduda senisest paremini haridus ja töömaailm, et eelisarendada kasvuvaldkondi ja riigile olulise tähtsusega suundi, näiteks tööstust.

Hariduse mõju tööjõunappuse leevendamiseks on pikaajaline ja ei anna ettevõtjatele kindlust, et nende nõudlus tööjõu järele saab järgneval kümnendil lahenduse. Valik on kaasata senisest efektiivsemalt välistööjõudu. Variante selleks on mitu: näiteks digilahenduste loomine taotlusprotsesside kiirendamiseks, tööjõupuudusega sektoritele erandite loomine või kvoodi suurendamine. Tähtis on jõuda ühisele arusaamale, et Eesti majanduse konkurentsivõime parandamiseks tuleb lahendada tööjõukriis. Eesti peab olema atraktiivne, mitmekesisust väärtustava töökeskkonna kujundaja, tegus kvalifitseeritud välistööjõu ja tudengite siia meelitamisel ja aitama neil kohaneda meie tööturuga, arvestades seejuures turvalisuse ja riigi julgeolekuga.

6 OSKA üldprognoos 2022–2031: uuringud.oska.kutsekoda.ee/uuringud/oska-uldprognoos

7 Ibid.

8 oska.kutsekoda.ee/oska-inseneride-puudus-ahvardab-tootleva-toostuse-arengut/

Tööjõupoliitikat toetavad tegevused

1. Hariduspoliitika vastab ühiskonna ja tööturu pikaajalistele arenguvajadustele

- 1.1. **Õpivõimalused vastavad OSKA raportite tööjõuvajaduse prognoosidele.** Kutse- ja üldhariduskoolides senisest suurem rõhk reaalharidusele.
- 1.2. **Kutseharidusreform.** Paindlikum õpe, suuremad põhikoolijärgsed õpivalikud ja 4-aastased kutsekeskhariduse õppekavad suunitlusega inseneeriale ja IT-le.
- 1.3. **Kooliea pikendamise reform.** Igal aastal siseneb tööturule ligi 1400 kvalifitseeritud noort rohkem.
- 1.4. **Tugev ettevõtlushariduse programm.** Haridussüsteemi ja ettevõtjate ühistöös programmi käivitamine nii koolides kui väljapool ettevõtluskirjaoskuse stimuleerimiseks.
  - + Noorte ettevõtlikkuse edendamine (ettevõtjate uue põlvkonna kasvatamine).
  - + Ettevõtluspädevuste omandamine üldhariduskoolides, koolid võtavad kasutusele ettevõtluse edendamiseks välja töötatud metoodika ja õppevara.
- 1.5. **Täiendus- ja ümberõpe, sh paindlikum taseme- ja kraadiõpe vastavad tööjõuturu vajadustele ja on kvaliteetsed.** Luuakse tingimused mikrokvalifikatsiooni ja mikrokraadide õppekavade loomiseks ja rakendamiseks. Koolitusvajadused tuvastatakse ettevõtete, koolitusasutuste ja ülikoolide koostöös.
- 1.6. **Riskirühmadele ja tööturul mitteaktiivsetele inimestele** suurem tugi, et tõsta tööjõus osalemise määra. Riik toetab nende tööturul püsimist ja kuni täiskasvanueani riskirühmanoorte karjääri- ja õppevalikuid.
- 1.7. **Suurem teadlaste ja inseneride osakaal erasektoris.**
  - + IT akadeemia programm üld-, kutse-, kõrg- ja huvihariduses.
  - + Inseneriakadeemia programm.
  - + Üliõpilaste insenerivaldkonna arendusprojektide toetus.
  - + Andmeanalüütika ja andmete aduse alased täiend- ja ümberõppe koolitused, sh IT erialade kutsehariduse õppekavadesse tehisintellektiga seotud oskuste integreerimine ning andmeanalüütika ja andmehalduse erialade pakkumine kutsehariduses.
- 1.8. **Eesti keele õpe** täiskasvanutele on süsteemne ja tulemuslik. Õppekorraldus on keskselt korraldatud, tagatakse õppekohad ja kvaliteet.
- 1.9. **Töökohapõhise õppe programm (PRÕM).** Laiendatakse kutse- ja kõrghariduse praktikasüsteemi ja töökohapõhist õpet.
- 1.10. **Study in Estonia.** Eesti kui õppimise sihtkoha suurem tuntus. Eestis õpingud lõpetanud välis- tudengeid kaastakse laiemalt ja süsteemsemalt tööjõuturule.

2. Kvalifitseeritud välistööjõud

- 2.1. Sisserände kvoot ja välistöötajate kaasamine vastab tööjõuturu vajadustele, arvestab avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamise vajadusega ja on toetatud lõimumis- ja kohanemispoliitikaga. Paindlik piirangute leevendamine kvalifitseeritud tööjõule usaldusväärse tööandja erisuse, palganõude erisuse, erialapõhiste erisuste, regionaalse erisuse ja/või investori erisuse alusel. Kvalifitseeritud tööjõu tööleasumist lihtsustatakse kiirendatud menetlusega.
- 2.2. **Rändeprotsesside asjaajamine on digiriigile vastavalt lihtne ja kiire.** Rakendatakse viisa-, lühiajalise töötamise registreerimise ja elamislubade menetluste digiteerimist ning võimaluste piires automatiseerimist.

- 2.3. **Work in Estonia.** Eesti tõmbab ligi talente. Rahvusvaheline kuvand on Eestist kui välistalentele heast töö- ja elukeskkonnast.
- + Lihtne ja sujuv teekond Eestisse ja Eestis läbi Rahvusvahelise maja one-stop shop teenuste abil.
  - + Välistalentidele on ümberasumiseks vajalik ja toetav taristu (lasteaia- ja koolikohad, huviharidus, elukohad ja tervishoid), mis on ühtlasi vajalik tööjõu regionaalse ebavõrdsuse vähendamiseks.
  - + Toimib koostöö ettevõtjatega välistalente kaasamiseks.
  - + Integratsiooniprogramm, et toetada välistöötajate Eestiga kohanemist.
  - + Parandatakse keeleõppe kättesaadavust.

3. Paindlik tööjõuturg

- 3.1. **Tööturule vastav õigusruum.** Töösuhete regulatsioon arvestab uute töötamisviisidega nagu kaugtöö, platvormitöö jne.
- 3.2. **Töötushüvitiste süsteemi muutmine.** Baasmääras töötuskindlustushüvitis ehk üks terviklik töötuskindlustussüsteem seni eraldi kehtivate töötuhüvitiste ja töötuskindlustushüvitise asemel. Uus süsteem lihtsustab hüvitise maksmist ja väärtustab tööturule naasmist.
- 3.3. **Suurendatakse töötingimuste paindlikkust** läbi muutuvtunni kokkulepete pilootprojekti ja Töölepingu seaduses tööaja korralduse muutmine vastavalt pilootprojekti tulemustele.
- 3.4. Paindlikum tähtajaliste töölepingute regulatsioon.

4. Terve ja aktiivse eluviisiga töötaja

- 4.1. Töötervishoiu ja tööandja poolt töötaja tervist ja aktiivset eluviisi toetavate võimaluste ja meetmete kasutamine.
- 4.2. Pikaajalisi terviseriske ennetavad tegevused, sh laste ja noorte vähese liikumise ja tervisliku toitumise osas.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
Tööhõives osalemise määr	2022. a 73,3%	>75%	2035	Allikas: Statistikaamet
Eesti kui atraktiivse töökohariigi positsioon, rahvusvaheliste talentide konkurentsivõime indeks (GTCL raport)	2023. a Estonia: 64,29 overall: 20 Europe: 15	TOP 10	2035	Rahvusvaheliselt tuntud igaaastane põhjalik võrdlusuuring, mis mõeldab, kuidas riigid ja linnad talente meelitavad ning hoiavad

Seos teiste poliitikatega:

tööjõupoliitika,
hariduspoliitika,
julgeolekupoliitika.

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid:

siseturvalisuse arengukava,
www.siseministerium.ee/stak2030;
haridusvaldkonna arengukava,
www.hm.ee/media/1488/download;
Rahvastiku tervise arengukava
2020-2030.

Vaata ka:

oska.kutsekoda.ee

„Fakt on see, et keegi ei oota meid uutel turgudel lilledega – iga uue kliendi leidmine on tõsine töö.”

MAIT PALTS

4. Eesti on ekspordi kasvulava

2024. aasta alguse seisuga pole Eesti peamiste kaubanduspartnerite majanduslik käekäik kiita. Eesti ettevõtjatele on eksporditurud jäänud ahtamaks ja uusi ekspordivõimalusi tuleb otsida mujalt. Ekspordi arendamiseks on vaja ettevõtjate ja riigi ühist müügitööd, mis eeldab riigilt nii poliitilist kui ka rahalist panust. Senine tugisüsteem töötab lühiajaliste väljakutsetega ja paljuski juhtumi haaval. Eesti ekspordiportfelli tugevdamine vajab süstemaatilist lähenemist.

Kaardistades olemasolevad tingimused ja võimalused

välis-turgudel, on võimalik seada realistlik siht, et viia erasektori ja riigi koostöös Eesti ettevõtete tooted ja teenused maailmas võimsamalt turule. Ekspordi arendamine on tihedalt seotud äridiplomaatia tegevuskavaga, mis seob Eesti esindamise maailmas ühte Eesti ettevõtetele võimaluste loomisega. Vaadates viimast kümnet aastat ning Eesti majanduse potentsiaali, ei ole järgmise kümne aastaga Eesti ekspordi kahekordistamine võimatu eesmärk. Eesti jõukust kasvatab ennekõike eksport ning seetõttu peab riik võimestama ettevõtjate jõudmist välis-turule.

Eksporti toetavad tegevused

1. Tugev tööstusriik

- 1.1. **Tööstuspoliitika 2035 tegevuskava** majanduspoliitika põhimõtete toetamiseks ja Tööstuspoliitika 2035 elluviimiseks.
- 1.2. **Ekspordi võimekuse arendamine.** Uute tehnoloogiate, teenuste, toodete ja ärimudelite arendamise panustamine.
- 1.3. **Digitiseeritud ja automatiseeritud tööstus.** Riik aitab tööstuses rakendada digitaalseid, robotika ja automatiseerimise lahendusi.
- 1.4. **Jätkusuutlik tööstus kui uus norm.** Tööstus suudab oma toodete, teenuste ja protsesside arendusse integreerida kestlikud põhimõtted ning riik toetab tööstust erinevate regulatsioonide rakendamisel.
- 1.5. **Eesti kui rahvusvaheliselt tuntud targa tööstuse maa.** Eesti on rahvusvahelistel turgudel tuntud lisaks IKT sektorile ka oma tugeva tehnoloogilise töötleva tööstuse sektori poolest.

2. Ekspordikasv

- 2.1. **Ekspordistrateegia.** Koos ettevõtjatega sektorite võimaluste ja valikute kaardistamine välis-turule sisenemiseks, süsteemne ja põhjalik kava Eesti ettevõtete viimiseks välis-turgudele.
- 2.2. **Ekspordi potentsiaali suurendamine keskendudes skaleeritavatele ja kõrgema lisandväärtusega majandusharudele.**
  - + Riik kaardistab eelisvaldkonnad, mis aitavad suurendada Eesti ekspordipotentsiaali ja investeerimiskeskonna atraktiivsust.

- + E-residentsuse kaudu tekkinud teenuste ekspordi ja maksutulu kasvatamine.
- + Riigi süsteemne tugi ekspordile: paindlikumad toetusmeetmed ja teenused uutele sihtturgudele sisenemiseks, oluliselt suurem ja sihitud ekspordilaenu ja -garantiide portfell.
- + Riik aitab Eesti ettevõtetel maandada ekspordi müügiga seonduvaid krediidiriske.
- + Riigi abi ettevõtjale sihtturul kehtivate nõuetega ja standarditega vastavusse viimisel.
- + Majanduspartneritega toimiv ja piisav lepingute aluspõhi. Olulisemate ekspordi sihtriikidega on sõlmitud topeltmaksustamise vältimise ja välisinvesteeringute kaitse lepingud.
- + Uued eksporditurud läbi arengukoostöö.
- + Uued eksporditurud läbi kaitsetööstuse rahvusvaheliste koostööprojektide ja vastuostude valdkonna arendamise.
- + Eesti ettevõtete huvi osaleda rahvusvahelistes hangetes on kaitstud läbi välismajanduspoliitika ja osaluse rahvusvahelistes organisatsioonides.

2.3. Tugev äridiplomaatia. Kogu Eesti äridiplomaatia võrgustiku ehk ekspordinõunike, investor-konsultantide, suursaadikute, majandusametnike, aukonsulite ja teiste koordineeritud tugi Eesti ettevõtetele. Ministrite ja kõrgete riigiametnike rakendamine Eesti ettevõtluse esindajateks äridelegatsioonide visiitidel, ettevõtlusmessidel ja kohtumistel nii Eestis kui ka välismaal.

- + Äridiplomaatia tegevuskava põimib VM-EIS-MKM kokku ühtseks ekspordile suunatud Team Estoniaks, tehes seejuures koostööd valdkondlike erialaliitude ja klastritega.
- + Siseriikliku koordineerimise (MKM, VM, EIS) korrastamine. Ettevõtete halduskoormuse vähendamiseks küsivad EIS-VM ettevõtetelt samu asju üks kord ja koordineeritult; EIS-VM kliendiandmebaaside sünkroniseerimine.
- + Äridiplomaatia hea tava jõuline rakendamine, ametnikele selgete volituste andmine ettevõtete ekspordi toetamiseks välissuhtluses.

3. Atraktiivne turismi ja sündmuste sihtkoht

- 3.1. **Turismisektori strateegia.** Turismisektori pikk vaade 2035. aastaks, et kasvatada sektori konkurentsivõimet ja turismi teenuste ekspordi.
- 3.2. **Visit Estonia ja rahvusvaheliste sündmuste** roll külalislahkuse sektori kui riigi mainekujundaja võimendamisel.
- 3.3. **Kultuuri- ja spordivaldkonna** majandus- ja mainekujunduspotentsiaali rakendamine.
- 3.4. **Eesti rahvusvahelise maine kasvatamine kõrgetasemeliste sündmuste abil.** Rahvusvahelised suursündmused ja konverentsid nagu Tallinn Digital Summit, Latitude59, sTARTUp Day, Startup Nations Summit, LMC, Rally Estonia jt.
- 3.5. **Mugavad ühendused oluliste sihtturgudega.** Eeldus turismiekspordi ehk sissetuleva turismi kui ka kõrge lisandväärtusega äriturismi kasvuks.

4. Diginomaadlus

Strateegia diginomaadide Eestisse meelitamiseks. Maailmas on 35–40 miljonit diginomaadi, kes teenivad keskmiselt 100 000–250 000 USA dollarit aastas. Eesti riigi potentsiaali parem turundamine diginomaadidele ja mõistlikud nõuded riiki sisenemiseks.⁹

⁹ <https://www.theguardian.com/money/2023/nov/04/digital-nomads-work-remotely-tech-visas>

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
Kaupade ja teenuste ekspordi maht eurodes	29,5 mld € (2023)	67 mld €	2035	Allikas: Statistikaamet
Tööstusettevõtete arv, kes ekspordivad >10 mln euro eest	154 (2021)	200	2035	Allikas: Äriregister
Ekspordi ühiku hinnad kasvavad EL-i keskmisest kiiremini Statistics Eurostat (europa.eu)	Baasaasta on 2023	Kiirem kasv kogu perioodil	2035	Allikas: Statistikaamet
Diginomaadide arv	500 diginomaadi	1600 diginomaadi	2035	Diginomaadid taotlevad sihtriigis kaugtöö tegemiseks asukohast sõltumatu töötajana viisa

Seos teiste poliitikatega:
kogu majanduspoliitika.

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid:

Eesti 2035; TAIE 2035; tööstuspoliitika 2035; välispoliitika arengukava 2035; haridusstrateegia 2035; siseturvalisuse arengukava; heaolu arengukava 2023–2030; energiamajanduse arengukava 2030; turismistrateegia 2022–2025; DÜAK; kultuuri arengukava 2021–2030; Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030.

„I should have called the Estonians when we were setting up our health care website.”
President BARACK OBAMA

„Uute kontaktide loomiseks, toote skaleerimiseks ning suurele turule viimiseks on täna Euroopas selgelt paremaid võimalusi, kui Eesti pakkuda suudab ja soovib.”

KAIDO SAARE

5. Eesti on investeringute tõmbekeskus

Välisinvesteeringud ei ole pelgalt kapitali sissevool, vaid toovad endaga kaasa ka uusi tehnoloogiaid, oskusteavet, juurdepääsu rahvusvahelistele turgudele ja võimaluse Eesti ettevõtete globaalseks integreerumiseks. 2023. aastal aitas EIS-i välisinvesteeringute osakond Eestile tuua üle 336 miljoni euro väärtuses välisinvesteeringuid. Meie digiriigi maine on vaieldamatult olnud Eesti tugev konkurentsieelis ning loonud rahvusvahelisel areenil Eesti vastu usalduse ja koostööhuvi. See on meie ülemaailmne visiitkaart, mis kajastab Eesti innovatsioonivõimet ja avatust uutele ideedele. Näiteks on e-residentsusega tutvustatud digitaalsel Eestil ettevõtluskeskkonnal Eestile ligi 10 aasta jooksul üle 213 miljoni euro otsest mõju.

Arvestades, et Eesti geograafiline asukoht ei aita tingimata kaasa koostööpartnerite ja investeeringute siia meelitamisel, peame tagama, et Eesti on jätkuvalt tajutav turvalise ja usaldusväärse riigina. Valdcondades, kus Eesti asukoht annab eelise, tuleks seda maksimaalselt ära kasutada (näiteks meremajandus, rohekütused jms). Kõrge digi- ja innovatsioonikuvandi säilimine ja selle arendamine aitab luua ja tagada usaldust Eesti toodete ja teenuste vastu ning näidata Eestit atraktiivse investeeringute sihtkohana. Eesti kui atraktiivne investeeringukeskkond toob majandusse teadmus- ja kapitalimahukaid ning kõrge lisandväärtusega välisinvesteeringuid, mis aitavad luua hästiasustatud töökohti kõikjal Eestis.

Välisinvesteeringuid toetavad tegevused

5. Välisinvesteeringute kasv

5.1. Atraktiivne investeeringukeskkond ja tugi strateegilistele investeeringutele.

- + **Eesti investeerimiskeskond peab olema regulatsioonide poolest Euroopa atraktiivseim.**
  - Maksumuudatuste või -praktika muutmisel tuleb alati arvestada, milline võib olla sellega kaasnev mõju investeeringutele ja võrrelda konkurentriikidega.
  - Turvaline, korruptsioonivaba, läbipaistev ja kuritegevusega toimetulev investeerimiskeskond.
- + **Investeeringute roheline koridor.** Riigile oluliste investeeringute teostamiseks vajalike lubade kiirem menetlus paralleelmenetluste ja lühendatud tähtaegade abil.
- + **Suurinvesteeringute toetamine.** Ajakohastatud meetmed ja eelarve, et oluliste sektorite väärtusahelates toetada strateegilise väärtusega investeeringuid.
- + Investoritele paremate võimaluste loomine Eestis **pangakontode, väärtpapierikontode ja riskikapitalifondide avamiseks ja kasutamiseks.**

5.2. Tehnoloogiamahukate investeeringute toetamine ja Eestisse meelitamine.

- ### 5.3. Tõmbekeskuste arendamine
- rahvusvaheliselt konkurentsivõimelistes ja Eesti jaoks prioriteetsetes ning kõrgtehnoloogilistes sektorites (näiteks kaitse, elektroonika, puidutööstus, toiduainetetööstus, meretööstus, biokeemia, tervistehnoloogiad, vesinik jne).
- + Eesti kui kiirelt arenev defence-tech tööstuse riik ja atraktiivne uute tehnoloogiate testkeskkond.

6. Regionaalpoliitika

- ### 6.1. Kohalike omavalitsuste ambitsiooni suurendamine ettevõtluse arendamiseks.
- + Kohaliku kasu instrumentide parem rakendamine, sh maksusüsteemi kaudu.
- ### 6.2. KOV-ides kaasaegsed tööstuspargid.
- Kaasaegse taristuga tööstuspargid üle Eesti.
- + IVA-sarnase ärimudeli laiendamine teistesse Eesti piirkondadesse.

7. Rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond

- ### 7.1. Ettevõtlust toetav tulumaksusüsteem säilib.
- Eesti ettevõtete tulumaksusüsteem on hoidnud meid OECD riikide hulgas 7 aastat järjest kõige konkurentsivõimelisema maksusüsteemi indeksis 1. kohal.
- ### 7.2. E-residentsus võimaldab välismaalastele füüsilisest asukohast sõltumatut ligipääsu Eesti ettevõtluskeskkonnale.
- + E-residentide kasutajateekonna lihtsustamine, et oleks rohkem registreeritud ettevõtteid ja äritegevusega alustamist.
  - + E-residentsuse programmiga liituvad täpselt sihitud kliendid, kes soovivad kõiki reegleid järgivat piiriülest äri teha efektiivselt.
- ### 7.3. Eesti mainekujundus.
- Eesti positiivse kuvandi võimendamine, kasutades selleks äri-diplomaatia võimalusi, visiite Eestisse, e-esitluskeskust.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
Välisinvesteeringute maht	42,6 mld € 2022. a	77 mld €	2035	Allikas: Eesti Pank
Väljaspool Harjumaad loodud SKP elaniku kohta EL-i võrdluses	2021. a 64,4%	67%	2035	Allikas: Statistikaamet
Iduettevõtete poolt kaasatud kapitalimaht	394 mln € (2023)	>1,5 mld €	2035	Allikas: Startup Estonia
E-residentsuse majanduslik mõju	2023. a 67 mln €	100 mln €	2030	E-residentide poolt loodud ettevõtete tasutud tööjõumaksud, erijuhtude tulumaks (valdavalt dividendidelt) ja riigilõiv. E-residenti ettevõtteks loetakse ettevõtte, kus e-residenti roll on tekkinud 90 päeva jooksul asutamisest.

Seos teiste poliitikatega:
kogu majanduspoliitika.

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid:

Eesti 2035; TAIE 2035; tööstuspoliitika 2035; välispoliitika arengukava 2035; haridusstrateegia 2035; siseturvalisuse arengukava; heaolu arengukava 2023–2030; energiamajanduse arengukava 2030; turismistrateegia 2022–2025; DÜAK; meremajanduse valge raamat; kultuuri arengukava 2021–2030.

Uuendusmeelne ja teadmistepõhine majandus

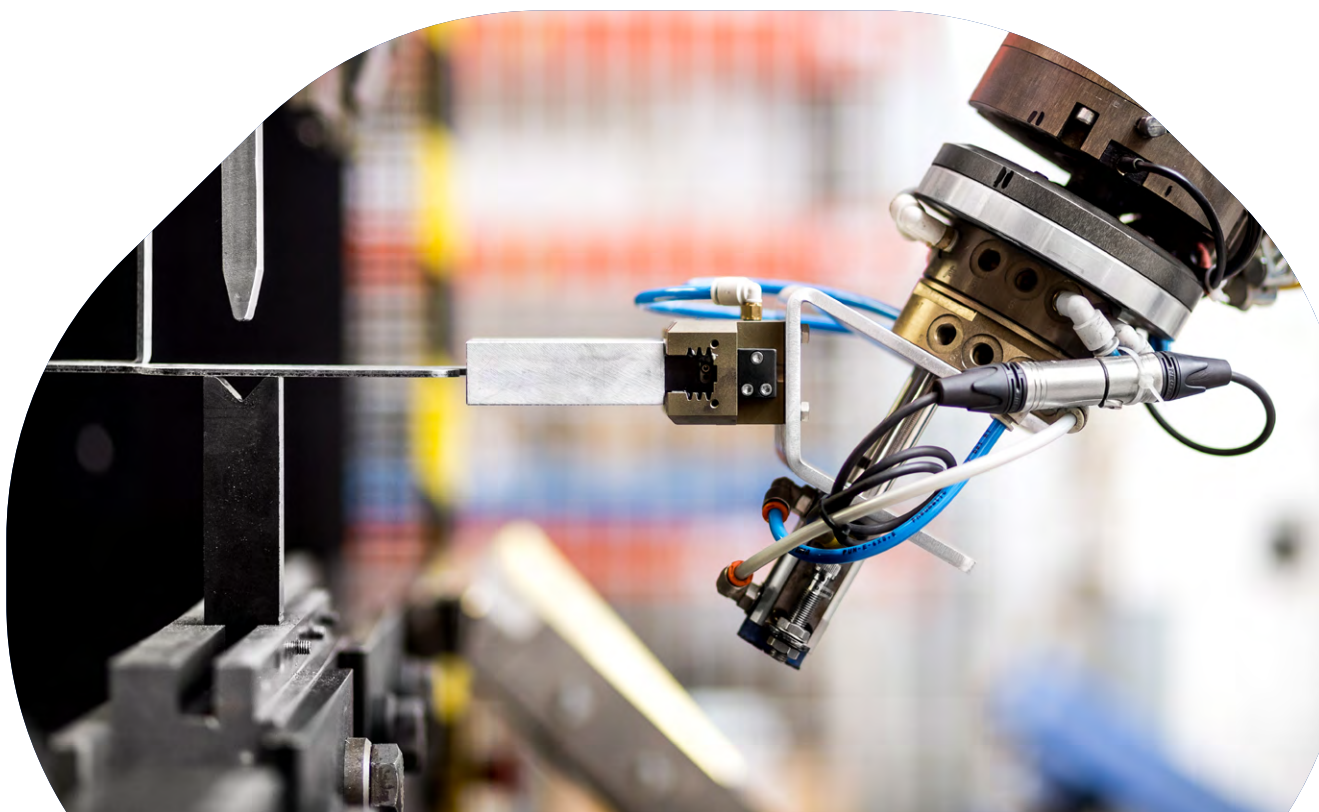
„On vaja, et eestlane ei müüks enam soomlasele või rootslasele ainult oma töötundi, vaid üle maailma oma tooteid ja teenuseid.“

VELJO KONNIMOIS

6. Teadmised ja tehnoloogia loovad majandusele lisandväärtuse

Digiteerimine loob efektiivsuse. DESI (Digitaalrajanduse- ja ühiskonna) 2022. aasta indeksi kohaselt on Eesti ettevõtjad Euroopas digitehnoloogiate lõimimises 15. kohal.¹ Samas on Eesti väike- ja keskmise suurusega ettevõtted digitaalseerimisega allpool Euroopa Liidu keskmist. Konkurentsivõimelises majanduses loovad juba digiteerimise protsessi algaasis korrastatud ettevõtlusandmed võimaluse muuta äriprotsesse efektiivsemaks. Eesti liigub ettevõtluskeskkonna andmepõhisuse suunas reaalarajanduse programiga,² mis tähendab paberipõhiste rajandustehingute ja haldustoimingute asendamist automaatse andmevahetusega digitaalsel, struktureeritud, masintöödeldaval ja standardiseeritud kujul. Tööstuse automatiseerimine, robotite kasutuselevõtt ning digitaalsete lahenduste rakendamine on oluline eeldus tööstuse lisandväärtuse tõstmiseks.

TAIE arengukava eesmärk on viia Eesti tööjõu tootlikkus 110 protsendini Euroopa Liidu keskmisest. Hüppeline lisandväärtuse kasv tuleb investeringutest uutesse tehnoloogiatesse ja uuenduslikest ettevõtetest. Eesti riigi kohustus on tagada, et SKP-st teadus- ja arendustegevusse suunata 1% vahendeid võimestaks omakorda ettevõtteid investeerima teadusesse, arendusse ja innovatsiooni kaks korda rohkem ehk 2% väärtuses SKP-st. Tuleviku rajanduskasvu peamine mootor on süvatehnoloogiad, kuhu kuuluvad tehisintellekt, bio-, nano-, kosmose- ja materjali- tehnoloogia, mikroelektronika jne. Süvatehnoloogiat peetakse innovatsiooni neljandaks ja võimsaimaks laineiks. Eesti ettevõtetele, kus paistab eriti silma tugev idufirmade maastik, tähendab riigi tugi innovatsiooni laineharjale jõudmiseks uusi soodsaid arenguvõimalusi.

Lisandväärtuse kasvu toetavad tegevused

1. Digitaalne Eesti

- 1.1. **Digitseerimise toetus.** Ettevõtete digipöörde toetamine koolitustega, investeringutega ja nõustamisega.
- 1.2. **Digitaalne baas.** Riigi tingimus kõikidele riigi toetusmeetmest rahastuse saanud ettevõtetele, et nad vastaksid projekti lõpuks digiteerimise baashügieeni nõuetele, näiteks võtaksid kasutusele e-arved.
- 1.3. **Küberturvalisuse** olulisuse rõhutamine ja taseme tõstmine, sh toetuste pakkumine. Näiteks Küberturvalisuse parandamise toetus ettevõtetele.
- 1.4. **Avaliku ja erasektori koostöö digiriigi arendamisel.** Erasektori toodete ja teenuste kasutamine e-riigi arendamisel ja ühine teenuste ehitamine.
- 1.5. **Digitaalne turuplats.** Avalike pilveteenuste lihtsam hankimine. Eesti tehnoloogiaettevõtete kõik asjakohased SaaS (tarkvara kui teenus) lahendused on avalikus sektoris kasutusel.
- 1.6. **Riik kui platvorm.** Avatud turg erasektorile platvormiteenuste kaudu avalike ülesannete täitmiseks.

2. Innovatsiooni kasv

- 2.1. **Juhtettevõtte põhine innovatsiooniklaster.** Riigi toetus valdkonna juhtivatele ettevõtetele, et nad veaksid ja kasvataksid sarnaste ettevõtete klasteri arengut.
- 2.2. **Ettevõtlusorganisatsioonide võimestamine ja partnerlus.** Innovatsioonitrepp ettevõtetele teaduse, arenduse ja innovatsiooni teadlikkuse ja võimekuse toetamiseks, tööstusliitude arendusnõunikud, Eesti Töandjate Keskliidu 2% klubi.
  - + **Arendus- ja innovatsioonitoetused.** Riigi tugi ettevõtetele, kes teevad rakendusuuringuid, eksperimentaalset arendust, tootearendust või innovatsiooni.
- 2.3. **Avaliku sektori innovatsioonihanked¹⁰.** Avaliku sektori eeskujude uute lahenduste kasutuselevõttus. Innovatsioonihangete osakaalu suurendamine 2 protsendini kõikidest riigihangetest.
- 2.4. **Osalus rahvusvahelistes teaduse, arenduse ja innovatsiooni võrgustikes.** Tehnoloogiamahukate ja uuenduslike ettevõtete rahvusvahelistumine ESA, CERN, CDLi, „Euroopa horisondi“ ja teiste organisatsioonide võrgustikes.
- 2.5. **NATO DIANA kiirendivõrgustik.** Investeeringud kahese kasutusega tehnoloogiate arendamisse.
- 2.6. **Innolaen kui tehnoloogiaettevõtluse toetusinstrument.** Ettevõtetele võimalus teadusmahukate arenduste kiiremaks ellukutsumiseks olukorras, kus pangad ei ole veel valmis tehnoloogia uudsuse tõttu täiel määral investeringut finantseerima.

3. Teadus- ja arendustegevus

- 3.1. **Säilib teaduslepe 1% lubadus.**
- 3.2. **TA finantsstiimul.** Ettevõtete teadus- ja arendustegevuse kuludel põhinev finantsstiimul, mis muudab teadus- ja arendustöötaja värbamise ja palgal hoidmise ettevõtte jaoks soodsamaks. Ettevõtetele tagastatakse osa TA-töötajalt makstud tulumaksust. Taolist mittekonkurentsi-põhist TA-toetust on Eestile soovitanud mitmed rahvusvahelised organisatsioonid. Eesti on üks vähesi OECD ja EL-i riike, kus sellist toetust pole.

10 Innovatsiooni toetavad riigihanked on oma olemuselt vahend probleemi lahendamisele, mitte eelnevalt defineeritud toote või teenuse ostmise. See tähendab, et innovatsioonihankes ei ole hangitav ese detailselt ära kirjeldatud, vaid oodatud on erinevad lahendused, mille hulgast valitakse parim konkreetse probleemi lahenduseks.

3.3. Teadusasutuste, ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide suurem koostöö erasektoriga.

- + Teadusasutuste ettevõtlusteenuste ja teadlaste ettevõtlusalaste oskuste arendamine (ASTRA+).
- + Teadlaste sektoritevaheline liikumine teadusasutuste ja ettevõtete vahel (SEKMO). Ettevõtete ligipääs teadusele.
- + Teadustaristu parem kättesaadavus ettevõtetele ja teistele akadeemiavälistele asutustele.
- + TAIE fookusvaldkondades ettevõtja vajadustega arvestava teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamine.

4. Uute tehnoloogiate kasvulava

- 4.1. **Eesti kui maailmatasemel testkeskkond.** Eesti on eeskuju uute tehnoloogiate testimisel ja toetava regulatsiooni kujundamisel. Ettevõtted saavad arendada ja katsetada uusi ideid piiratud mahus kiiresti ja vähese bürokraatiaga.
- 4.2. **Suurem riskikapitali maht** tehnoloogiamahukatesse, sh rohetehnoloogiaintensiivsetesse ettevõtetesse eri arengufaasides selliselt, et kapitali ajahorisont ühtib ettevõtte ja toodete arendustsüklite kestusega.
- 4.3. **Rakendusuuringud.** Riik toetab rakendusuuringute programmiga tootearendust ja uue toote katsetamiseks pakub riik laborina rakendusuuringute keskust.
- 4.4. **Tehnoloogiaõpe** ja teadmuspõhise maailmapildi kujunemine alates algklassidest (õpilaste leiutajate konkurss, õpilaste uurimistööd, Rakett 69 jms).

5. Süvatehnoloogia areng

- 5.1. **Hoog uutele süvatehnoloogia ettevõtetele.** 2023. aasta alguses vastu võetud süvatehnoloogia tegevuskava sisaldab erinevaid riigi sekkumisi vastavalt süvatehnoloogia iduettevõtte elukaare vajadustele. Nendeks tegevusteks on näiteks inkubaatorid, kiirendid, *entrepreneur-in-residence* ülikoolides, äriarendustoetus teaduspõhistele meeskondadele, fondid jne.
  - + **Teadus- ja arendustöö toetamine potentsiaalsete süvatehnoloogiliste lahenduste väljatöötamiseks** (uurimistoetused, TemTA).
- 5.2. **Tehisintellekti laialdane kasutuselevõtt.** Valdonna eesmärgid ja tegevused on kavandatud andmete ja tehisintellekti valges raamatus ning tehisintellekti tegevuskavas 2024–2026.
  - + Tehisintellekti lahenduste siire era- ja avaliku sektori vahel.
  - + Riigi tugi andmetehnoloogiasse ja tehisintellekti investeerivatele ja neid rakendavatele ettevõtetele.
  - + Tehisintellekti laialdane kasutuselevõtt avalikes teenustes.

6. Eesti on proportsionaalselt maailma suurima andmemajandusega riik

- 6.3. **Korras andmed.** Riigi teenustel pole andmete riskikasutamiseks põhjendamatuid õiguslikke piiranguid. Riigi hallatavad andmed on kättesaadavad andmete teabeväravas.
- 6.4. Lisandväärtus andmetest.
  - + Üleriigiline andmeturuplats, kus toimub andmevahetus ja -kaubandus erasektori siseselt, avaliku ja erasektori vahel ja inimeste ja erasektori vahel.
  - + Erasektorile suunatud andmepõhised teenused, tööriistad ja juhtimislauad. Avaliku ja erasektori ühisarendused.
- 6.5. Andmete turvaline kasutamine.
  - + Andmejälgija ja nõusolekuteenus andmetele, et nende töötlemisel oleks tagatud läbipaistvus.
  - + Privaatsust säilitavate tehnoloogiate rakendamine (G2B ja B2B) andmevahetuses ja andmepõhistes teenustes.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
EL-i digitehnoloogia integreerimine, indeksi koht	2022. a 15. koht	TOP 5	2035	Allikas: Digital Decade
Erasektori TA-investeeringute tõus	1% SKP-st	2% SKP-st	2035	Allikas: Statistikaamet
Euroopa innovatsiooni tulemustabel	Mõõdukas innovaator	Tugev innovaator	2035	Allikas: European Innovation Scoreboard
Teadlaste ja inseneride arv ettevõtlussektoris ja kasumitaotluseta erasektoris	2,23 (2022)	4,53	2035	Arv 1000 elaniku kohta. Allikas: Statistikaamet
Süvatehnoloogia ettevõtete arv	130	500	2030	Allikas: MKM

Seos teiste poliitikatega:

teadus- ja arendustegevuse poliitika, digipoliitika, ettevõtluspoliitika, maksupoliitika, rahanduspoliitika, õiguskeskkond.

Seotud arengukavad:

TAIE; EE2035; siseturvalisuse arengukava; riigihangete strateegilised põhimõtted; riigi äriühingute osaluspoliitika; DÜAK; Eesti keskkonnastrateegia; ENMAK; süvatehnoloogia tegevuskava; küberstrateegia; reaalamajanduse visioon 2027; FinTech strateegia; andmete ja AI valge raamat.

„Uus majandus on minu hinnangul majanduslik reaalsus, millega me igapäevaselt silmitsi seisame. Paraku on sellesse reaalsusesse 2023. aasta lõpus sisse kirjutatud naabritega võrreldes kallim kapitali hind ning olematud investeeringud.“

ROBERT KITT

7. Riigi riskijulgus ja investeeringud toetavad ettevõtete ambitsiooni

Selleks et Eesti suudaks teiste riikidega konkurentsipüüa, peab Eesti riskiisu olema korrelatsioonis majanduse arendamise ambitsiooniga. Kõigi kolme Balti riigi ettevõtted on Euroopa mastaabis keskmisest väiksemad ja pangagruppide krediidiriskipoliitika on sarnane. Kapitali kaasamist takistab nõue tagatisele ja omafinantseeringule. Eesti ettevõtetele on tagatiseta pikaajalisi laene siinsete pankade poolt Eesti Panga hinnangul väljastatud kõigest viiel protsendil juhtudest. Eriti keeruline on kapitali kaasata uutesse tehnoloogiatesse ja innovatsiooni investeerimisel ning uutel ja maapiirkonnas asuvatel ettevõtetel.

Et Eesti ettevõtetel oleksid võrdsed tingimused ülejäänud Euroopa ettevõtetega, tuleb koos pankade ja ettevõtjate-

ga välja töötada lahendus, mis maandaks Eestis pankade krediidiriski poliitikat. Riik saab kapitali turu tõrkega tegeleda toetuste ja käendustega. Riik peab olema valmis vähemalt mingis osas riskeerima nii laenude, toetuste kui tagatiste andmisel, et soodustada majanduse kasvu kiiret arengut. Euroopa Liidu toetusmeetmete puhul on Eesti raha jagamises konservatiivne. See on viinud olukorrani, kus EL-i rahasid ei võeta piisavalt kiiresti kasutusele, toetusmeetmeid kujundatakse kõrge lävepaku tõttu ümber või kõiki vahendeid ei ole võimalik välja jagada, sest ettevõtted hoiduvad bürokratlikust lisakoormast. Toetuste fookus peaks olema suure mõjuga innovatsioonil, sh skaleerimispotentsiaal kodumaistes ettevõtetes nende konkurentsivõime tõstmiseks.

Investeeringuid toetavad tegevused

1. Korrastatud toetused ja paindlikud tingimused

- 1.1. Lähimõeldud ja riskijulged toetuste andmise tingimused**, arvestades konkurentriikide valdkondlikke praktikaid ja turutõrkeid ning kaasates ettevõtlusorganisatsioonide valdkondlikku ekspertsisendit. Riskidest tekkivate kulude katteks kaaluda riski- või reservfondi loomist.
- 1.2. Euroopa Liidu fondid.** Suurem julgus Euroopa regulatsioonide osas Eesti huve esindavate seisukohtade kujundamisel. Kiiremad ja paindlikumate tingimustega viisid euroraha rakendamiseks.
- 1.3. Personaliseeritud toetus.** Toetuste, laenude ja tagatiste andmisega seotud riskide hindamise praktikate vastavusse viimine ettevõtete vajadustega. Ligipääs toetustele ja teenustele ühelt selgelt platvormilt, mitte erinevatest kanalitest. Paindlike rahastusvõimaluste puhul kombineeritud lahenduste võimaldamine (näiteks toetus-finantsinstrument kombinatsioonid).

- 1.4. **Regionaalne jaotus.** Kapitali kättesaadavuse parandamine regioonides, sh julgemad investeeringud väljaspool Tallinna.
- 1.5. **Eraraha turutõrge.**
  - + Portfellipõhine käendus pankadele ettevõtete laenude finantseerimiseks.
  - + Laiem konkurents finantsturul. FinTech strateegia vastuvõtmine.

2. Riigi suurem riskijulgus

- 2.1. Suurem riskikapitali maht tehnoloogiaintensiivsetele fondidele.
  - + Tehnoloogiaid arendavate ettevõtete finantseerimine väga varajases tehnoloogia valmidusastme faasis (TRL 3 ja 4). Haridus- ja teadusinvesteeringute suunamine eksperimentaalarendusfondide loomisesse.
  - + Riigipoolsed laenugarantiid tehnoloogiariiskidega innovaatilisele ettevõttele.
  - + Riigi osaluse võtmine riskantseid investeeringuid vajavates ettevõtetes.
  - + Kaitsetehnoloogia suunalise riskikapitali fondi loomine koostöös kaitsetööstusega.
- 2.2. **Kapitali kättesaadavuse suurendamine ettevõtetele**, sh pensionifondide tõhusamad investeeringud Eesti majandusse.
  - + Pensionifondide mahu kasvatamine II samba suuremate maksete populariseerimise ja tööandjapensioni jõustamise teel, mis toob ka rohkem investeeringuid Eesti majandusse.
  - + Strateegilise vaate loomine kapitaliturgude arendamises. Kõigi valdkondade ettevõtjate ligipääs mitmekesisele rahastamisele.
  - + Finantsinnovatsiooni toetamine. Uute teenuste ja toodete turuletoomise võimaldamine, mis aitab viia kokku investorid ja ettevõtjad.
- 2.3. Riik loob võimalused **katsetamiseks** ja võtab ka ise julgemalt **kasutusele ja katsetab süsteemselt uusi tehnoloogiaid**, mis on globaalselt suure kasvupotentsiaaliga, kuid ka suure riskiga.

3. Nutikam rahapesu tõkestamise korraldus

- 3.1. KYC (tunne oma klienti) teenuse reguleerimine. Sertifitseerimissüsteemi loomine väliste KYC/riskijuhtimise teenusepakkujate turule lubamiseks.
  - + Ühtne KYC poliitika, mis võimaldab pankadel paremini otsuseni jõuda, kuna praegu jäävad tehingud info puudulikkuse tõttu kinnitamata.
- 3.2. Paindlikumad kaugtuvastamise nõuded, mis on vastavuses nutika rahapesu tõkestamise korraldusega.
- 3.3. Avatud rahanduse lahendused, kus kohustatud isikud saavad klientide loal reaalajas andmeid jagada.
- 3.4. Riiklike andmebaaside ja teenuste integratsioonide jätkuv arendamine, kaasajastamine ja dokumentatsiooni uuendamine.
- 3.5. Rahvusvaheliste andmevahetussüsteemide arendamine, et finantsasutused ja neid reguleerivad asutused saaksid paremini jagada teavet rahapesu kahtlusega seotud isikute ja tehingute kohta.
- 3.6. Tehisintellekti ja masinõppe võimaluste kasutamine ebatavaliste tehingute tuvastamiseks ja rahapesukahtluste analüüsimiseks.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
Väljaspool Tallinna finantseeritud laenude arv				
EL-i toetuste väljamakse tempo	graafikus	graafikus	2035	Tempo on graafikus ja väljamaksed tehtud võimalikult suures ulatuses
Eesti positsioon Business Ready indeksi alamkategorias „Kapitali kättesaadavus“	Mõõdukas innovaator	Tugev innovaator	2035	B-Ready indeks hakkab olema Maailmapanga globaalne ettevõtluskeskkonna indeks. Algtase tuleb 2024 kevadel.
Innovatsiooni-hangete arv ja maht	0,1% (arvust), 0,2% (mahust)	2% (arvust), 5% (mahust)	2025	Aastaks 2035 on eesmärk saavutada 5% arvust ja 10% mahust. Allikas: "Riigihangete läbiviimise strateegilised põhimõtted"

Seos teiste poliitikatega:

rahanduspoliitika,
õigusloome (JuM),
regionaalpoliitika.

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid::

TAIE; EE2035; RaM FinTech strateegia; rahapesu andmebüroo strateegia (2022–2026).

Vastutustundlik majandus

„Kindel tee on sarnaselt Põhjamaadega olemasolevad (loodus)ressursid, mida seni odava toormena välja veetakse, maksimaalselt väärindada. Ehk siis rõhk tuleb panna energia- ja kapitalimahuka tööstuse arendamisele, mis kasvatab eksporti ning annab allhankijatele ja teenusepakkujatele lisakäivet.“

GARRI RAAGMAA

8. Ressursid on kättesaadaval ja taristu on tipptasemel

Majanduse toimimise üheks aluseks on ressursside planeerimine ja nende konkurentsivõimeline hind. Energiapoliitika on paratamatu osa majandusest: tööstuse automatiseerimine, masinatel töötavad lahendused ja transpordi elektrifitseerimine nõuavad üha enam energiat. Suund rohelisemasse ajajärku küll kasvatab Eesti majandust, kuid tõsiasi on, et majandus ei kasva senisest väiksema energiatarbimisega. Üleminek saastavalt majanduselt kehtlikule ja kliimaneutraalsele majandusmudelile nõuab senisest enam heitmevaba elektrit.

Taastuenergia arendamine avab potentsiaali uutele investeeringutele. Ent enne, kui ettevõtjatel ei ole selget õigusruumi ja võimalust arvestada taastuenergia tootmise ja salvestamisega, pole ka investeeringul kindlust Eestisse tulla. Eesti taastuenergia arendamine peab olema kiire ja paindlik, et käia kaasas tarbimise muutusega, sh elektrifitseerimine. Peame tagama ühiskondliku aktsepti taastuenergia arendamiseks ja tootmiseks. Käsil on taastuenergia tootmismahude kasvuga on oluline tagada piisavas mahus soodsa hinnaga juhitav ja

kindel elektritootmine. Et uued energiatootmised saaksid võimalikult kiiresti ja vähese bürokraatiaga turule tulla, peab riigil olema tulevikuvaade võimsuste kasvatamiseks paariks järgmiseks kümnendiks ka pärast 2030. aastat.

Erinevate loodusvarade kasutamine Eestis on piiratud (maavarad, mets, turvas jne) ning nende kasutamine omab olulist mõju keskkonnale. Majanduse toimimiseks ja ettevõtetele kindluse andmiseks on vaja leida tasakaal majandusmõjude ja keskkonnamõjude vahel ning määrata optimaalsed tingimused ja mahud loodusvarade kasutamiseks. Samuti on oluline hoida juba kasutusele võetud ressursse võimalikult kaua ringluses.

Ettevõtete efektiivseks toimimiseks on suur tähtsus taristul. Ettevõtluse toetamiseks väljaspool Tallinna ja Harjumaad on põhitaristu tagamisel oluline roll riigil – kohalikud tööstuspargid, vajalike maanteed ja raudteede väljaehitamine, rahvusvahelised ja siseriiklikud laeva- ja lennuühendused, ühendus kiire internetiga ja teised infrastruktuuriga seotud väljakutsed vajavad lahendamist.

Ressursside ja taristu kättesaadavust toetavad tegevused

1. Toimiv elektrisüsteem

- 1.1. Ilmastikukindel elektrivõrk tagab tööstustele jt majandusharudele katkematu energiavarustuse.
- 1.2. Juhitavad tootmisvõimsused ja salvestusvõimsused, et vältida suuri elektrihinna kõikumisi ning tagada konkurentsivõimelise hinnaga elektri varustuskindlus.
- 1.3. Suurem elektri välisühenduste ülekandevõimsus.
- 1.4. Paindlik tarbimise juhtimine, tarbimise vastavus vahelduvale tootmisele.

2. Rohkem soodsat taastuvenergiat

- 2.1. **Suurem taastuvenergia tootmine.** Konkurentsivõimelise hinnaga taastuvenergia tootmine majanduskasvuks vajalikus mahu.
- 2.2. **Soodne taastuvenergia ettevõtjatele.** Taastuvenergia hinnalagi suurtarbijatele ja pikaajalised elektri otseostulepingud (PPA), et tagada energia kõrge lisandväärtusega ettevõtetele.
- 2.3. Ettevõtetele on juurdepääs taastuvgaasile nende vajalikus mahu.
- 2.4. Võrguga liitumise kiirus ja tasu on konkurentsivõimeline Põhja-Balti piirkonnas.

3. Loodusvarade väärimine

- 3.1. **Ülevaade loodusvaradest.** Eesti maavarade, puiduressursi ja loodusvarade toorme kaardistamine selle kasutuselevõtu ja majandusliku potentsiaali hindamiseks.
- 3.2. **Loodusvarade kasutamise kokkulepe.** Ühiskondlikult aktsepteeritavad piirid seadev kokkulepe loodusvarade väärimiseks, mis garanteerib, et meie looduse seisund ei halvene.
  - + Maakasutuse osakaalude kokkulepe.
  - + Maavarade kasutamise kokkulepe.
  - + Puiduressursi kaskaadkasutuse kokkulepe.
- 3.3. **Ringmajandus:** Eestis on juurdunud ringmajanduse mudel ja sellele baseeruv ettevõtlus.

4. Olulise taristu ja transpordiühenduste arendamine

- 4.1. Ettevõtluse jaoks vajalike sihtkohtadega lennu-, maantee-, raudtee- ja laevaühenduste arendamine.
- 4.2. 2030. aastaks on uue transpordiühendusena valminud kolme Balti riigi pealinnasid ning laiema koridorina Eestit Põhjamaade ja lõunast Poola ja Lääne-Euroopaga ühendav Rail Balticu põhitrans.
- 4.3. TEN-T võrgu sadamate alternatiivkütuste ja kaldaelektriühenduste väljaehitamine vastavalt EL-i nõuetele.
- 4.4. Rahvusvaheliste rohekoridoride loomine ja turundamine Eesti peamiste naaberriikidega. Rohekoridorid on ühendused erinevate sadamate ja linnade vahel, kus osapoolte eesmärk on heidet vähendada selleks uusi tehnoloogiasid testides ja kasutades.
- 4.5. Veeteetaste diferentseerimine vastavalt keskkonnajalajäljele.
- 4.6. Rahvusvahelise laevaliikluse dekarboniseerimise toetamine.
- 4.7. Vähesese heitmega tehnoloogiate kasutuselevõtt sadamate terminalides.
- 4.8. Riigisestse parvlaevaühenduste ja riigilaevade uuendamine. Uute vähesese heitmega laevade ehitamine ning olemasolevate ümberehitamine.
- 4.9. Sadamate kaitserajatiste, veeteede ja rampide uuendamine kliimamuutustega kohanemiseks

5. Kiire ja stabiilne internet

- 5.1. **Viimase miili väljaehitamine.** 2030. aastaks on kõikidele majapidamistele ja ettevõtetele loodud võimalus kasutada ülikiiret interneti.
- 5.2. **5G kättesaadavus ja 6G-ks valmistumine.** 5G võrguühenduse väljaehitamine peamistel transpordikoridoridel. Kvaliteetne 5G levi, et soodustada digitaalsuse kasvu ja luua eeldused iseliikuvate sõidukite kasutamiseks.
- 5.3. Täiendavad interneti välisühendused võimaldavad tõsta sideteenuste töökindlust ja paremini kasutada pilveteenuseid.
- 5.4. Sidetaristu ehitamise lihtsustamine uute elamu- ja äripiirkondade ning raudteede ja maanteed planeerimisel.

6. Järgmise põlvkonna arvutustaristu

Konkreetsamad sihid täpsustatakse „Digiühiskonna arengukava“ uuendamisega.

- 6.1. **HPC-võimekuste arendamine.** Piisavad investeeringud HPC (kõrgjõudlusega andmetöötlus) infrastruktuuri arendamiseks ja uuendamiseks, et tagada tehnoloogilise võimekuse pidev kasv. Teadusasutuse ja erasektori juurdepääs kõrgjõudlusega andmetöötlusvõimekusele.
- 6.2. Kvantitehnoloogiate arendamine, mis võimaldavad kasutusele võtta kvant-kindlaid sideturbelahendusi.
- 6.3. **Suures mahus arvutusressurss** on eelduseks järgmise põlvkonna tehisintellekti sisaldavate teenuste arendamiseks.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
Tööstustoodangu mahuindeks	2020. aastal 100	200	2035	Allikas: Statistikaamet
Taastuvelektri tootmise mahu kasv vähemalt aastase elektritarbimiseni aastaks	38,5%	100%	2035	Allikas: Statistikaamet
Kiire internetiga (kaabel) veel mitte kaetud aadresside vähenemine % aastas				
HPC teenuste kasutajate arv				
Ressursitootlikkus	2022. a 0,7 €/kg	0,9 €/kg	2035	Riigis saadud majanduslik tulu eurodes ühe kilogrammi materjali kohta. Allikas: Eurostat
Majapidamiste ja ettevõtete arv, kellele on loodud võimalus kasutada ülikiiret interneti				
Regulaarliinide arv Tallinna lennujaamast	36 (2019)	>50	2035	Aastaringsete regulaarliinide arv

Seos teiste poliitikatega:

kliimapoliitika,
energiapoliitika,
regionaalpoliitika.

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid::

TAIE; DÜAK; ENMAK;
turismistrateegia 2022–2025.

„Majandus ei saa võita loodusest, loodust kaitsta ja ühiskonda käimas hoida ei saa majandusest. Me peame arendama majandust viisil, et see tagaks ühiskondliku heaolu ja kõigi inimeste vabaduse eluviisi valikul, ent nii, et see toetaks ja taastaks ökosüsteemide toimimist.“

ERIK MOORA

9. Lihtne on olla vastutustundlik ettevõtja

Keskkonnasäästlik majandus on möödapääsmatu. Ettevõtted peavad rakendama oma igapäevases tegevuses läbivalt kestliku majandamise põhimõtteid, et vähendada negatiivset keskkonnamõju, kasvatada tootlikkust ja rahvusvahelisel turul konkurentsivõimet. Eesti peamised ekspordipartnerid Skandinaavias ja Lääne-Euroopas on kehtestanud või on kehtestamas siseriiklikke kestlikkusega seotud eesmärgi, mis laienevad ka imporditavatele kaupadele ja neid tootvatele ettevõtetele. See omakorda tähendab, et Eesti ettevõtted ja majanduskeskkond üldiselt peab suutma neid globaalseid trende järgida ja vajalikke muutuseid ellu viia. Ressursitõhusalt saab toota rohkem, samas kulutades vähem raha ja loodusvarasid. Ühest tooraineühikust on võimalik saada rohkem tulu ehk väiksema materjalikuluga saab luua suuremat väärtust.

Rohereformiga seotud eesmärgi ja regulatsioone tuleb rakendada arvestades ettevõtluskeskkonna eripärasid, konkurentsivõimet ja rahvusvahelist ärikeskkonda.

Eelistatud viis kestlikkuse eesmärgideni jõudmiseks on innovatsioon, teadus-arendustegevus, keskkonnasõbralike tehnoloogiate juurutamine ja otseste piirangute vähendamine majanduskeskkonnale. Ennekõike on ettevõtjatele oluline õigusselgus ja stabiilne ettevõtluskeskkond. Oodatakse, et riik kujundaks pikaajalised seisukohad kestlikkuse osas, määraks paika selged piirid ja pakuks tuge keskkonnasäästlikule majandusele üleminekul.

Looduskeskkonna kõrval on mitmekesisuse väärtustamine oluline ka töökeskkonnas ja ühiskonnas laiemalt. Avaliku sektori eeskuju ja tööandjate senisest suurem osalus võrdsete võimaluste loomisel teeb Eesti paremaks ja hoolivamaks. Kestlikkuse saavutamine nõuab tasakaalustatud lähenemist, kus keskkonnahoid, sotsiaalne vastutus ja eetilise juhtimise käivad käsikäes. Eesti ettevõtluskeskkonna edendamine nende põhimõtete järgi mitte ainult ei suurenda meie rahvusvahelist konkurentsivõimet, vaid loob ka tugevama, kaasavama ja jätkusuutlikuma ühiskonna.

Vastutustundlikkust toetavad tegevused

1. Üleminek kestlikule ja vastutustundlikule majandusele

- 1.1. Rohereform tervikuna peab arvestama majanduse konkurentsivõimega. Teaduspõhise plaani loomine selle saavutamiseks.
- 1.2. **Õigusselgus ja investeerimiskindlus ettevõtetele kliimaeesmärkidest tulenevate kohustuste osas.** Kliimaseadus loob pikaajalised sihid kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ning majanduskasvu toetamiseks.
- 1.3. **Roheüleminekut toetava raamistiku loomine.** Riigi tugi ettevõtetele kliima- ja keskkonnanouetega kohanemisel ja üleminekul keskkonda säästvale majandamisele.

- 1.4. **Roheüleminekuks vajalike ressurssidega kindlustatus.** Riigi arendatud tööriistad, mh vabatahtlik heitkoguste raporteerimise ja sertifitseerimissüsteem, ja lahendused kestlikkuse eesmärkide saavutamiseks, hindamiseks ja aruandluseks vajaliku info koondamiseks ja esitamiseks. Ettevõtetal on roheüleminekuks vastavad teadmised ja kompetents.
- 1.5. **Teisese toorme kasutuselevõtu lihtsustamine.** Bio- ja ringmajanduse võimendamine jäätmete väärindamise teel.

2. Läbipaistev majandus

- 2.1. Ettevõtluskeskkond on õiglane ja ei soodusta olukorda, kus maksumaksjad peavad konkureerima nendega, kes ümbrikupalka maksavad. Varimajanduse viljelemine tuleb teha nii keeruliseks, et seaduskuulekad ettevõtted nende konkurentsi ei tunnetaks.

3. Roheinvesteeringuid toetava finantsraamistiku loomine.

- 3.1. **Tasud tagasi rohelisele majandusele.** Erinevad looduskeskkonna häirimisega seotud tasud suunatakse tagasi rohereformi elluviimiseks (keskkonnatasu, automaks, riigilõivud, kvooditulud jne).
- 3.2. Kvooditulu tagasisuunamine heitkoguste kauplemissüsteemi panustavatesse valdkondadesse, et toimiks turupõhine süsteem.

4. Mitmekesisuse väärtustamine ja edendamine

- 4.1. **Ühiskonna ja tööandjate teadlikkuse suurendamine** mitmekesisuse ja ligipääsetavuse väärtustamise ning edendamise vajadusest. Võrdse kohtlemise ja mitmekesisuse edendamine ettevõtluses.
- 4.2. Segregatsiooni (sooline, vanuseline jms) vähendamine hariduses ja tööturul (STEM, EHW erialad ja ametid).
- 4.3. **Tööandjate võimekuse parandamine** mitmekesisuse teadlikuks juhtimiseks organisatsioonides. Mitmekesisuse kokkuleppe võrgustiku tegevuse ja mitmekesise tööandja märgise väljaandmise toetamine.

5. Vastutustundlik juhtimine

- 5.1. Parimate ja kaasaegsete juhtimispraktikate rakendamise toetamine ja soodustamine Eesti ettevõtetes.
- 5.2. Tugi ESG raporteerimise metoodika ja vastavate standardite juurutamisega, et aruandlus oleks lihtne ja standardne.

6. Avalik sektor on eeskujuks.

Toodete ja teenuste hankimisel lähtub riik keskkonna ja sotsiaalse vastutustundlikkuse põhimõtetest ja väldib diskrimineerimist. Avalik sektor stimuleerib erasektorit uuendusteks, et turule jõuaksid keskkonnasõbralikumad tooted ja teenused.

- 6.1. Soolise võrdsuse tagamine riigi äriühingute juhtorganites.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	PERIOOD	SELGITUS
Sektorite heide vastavalt kliimaseaduses sätestatud sihttasemetele	-	100%	2035	Allikas: MKM
Ringleva materjali määr (Eesti 2035)	16% (2022)	30%	2035	Allikas: Statistikaamet
Väärtuspõhiste hangete osakaal (sh keskkonnanahoidlikud hanked)				
VEF indeks				VEF indeksi läbinud Eesti ettevõtete arv
DESI indeksi alamõõde women in digital				
Sooline palgalõhe	17,7% (2022)	<10	2035	Allikas: Statistikaamet
Koht globaalses korruptsiooni-indeksis	6 (2023)	TOP 5	2035	risk-indexes.com/global-corruption-index/

Seos teiste poliitikatega:

kliimapoliitika,
keskkonnapoliitika,
tööstuspoliitika.

Seotud arengukavad ja muud poliitikadokumendid:

KEVAD; TAIE; Tööstuspoliitika 2035;
turismistrateegia 2022–2025;
keskkonnastrateegia 2030; ENMAK;
energia- ja kliimakava aastani 2030; Eesti
jäätmekava 2022–2028; riigihangete
strateegia; kultuuri arengukava 2021–2030;
sidusa Eesti arengukava 2021–2030.

Lõppmärkused

Majanduspoliitika plaani elluviimist toetab **Eesti majanduse rahvusvahelise konkurentsivõime strateegilise tugevdamise valitsuskomisjon** (majanduse elavdamise valitsuskomisjon) ning ametnike tasandil ettevõtluskeskkonna tööühm. Ettevõtjad on kaasatud läbi ettevõtjate nõukoja.

Majanduspoliitika põhimõtete iga-aastase tööplaani koostab majandus- ja kommunikatsiooniministeriumi **majanduse ja innovatsiooni asekantsleri valdkond** sisendi põhjal kaasuvatest ministeeriumidest.

Lisa 1

Iga-aastaselt avaldatakse LISA käesoleva aasta tegevustega majandusplaani elluviimiseks.